

Ugyancsak segít a tájékozódásban Sugár István bevezetője, mely felvázolja Máriássy életútját, különösen a szabadságharc előtt és után. Ismerteti továbbá a kézirat sorsát, illetve annak jellemzőit.

A visszaemlékezést kísérő mellékletek egyrészt néhány, Máriássynak szóló rendeletet tartalmaznak, másrészt két levelet, melyet a Nagysándor vezetett I. hadtest két tábori tisztje írt a munka hitelének alátámasztására. A kötet ezen kívül függelékben közli Máriássynak az olaszországi fogságban német nyelven papírra vetett felelőzéseit, pontosabban szólva azok magyar fordítását a július 11-i komáromi csatáról, valamint a váci, debreceni és a németországi ütközetéről. A leírások szakszerűek, pontosak és rendkívül hasznosak a kutatók számára. E munkát Hermann Róbert látta el bevezető megjegyzéseivel, melyben bemutatja a bebörtönzött negyvennyolcas tisztek adatgyűjtő, hadtörténetírói munkáját. Fontos

ez azért is, mert megjelöl egy sor helyet, ahol az általa említett kéziratok fellelhetők. Szintén ő írta az olaszországi felelőzések jegyzetét is.

A kiadvány színvonalát, használhatóságát emeli a név- és helynévmutató, valamint a szómagyarázatok. Összességében rendkívül érdekes, jól gondozott forrás került az olvasók kezébe, amiért köszönet illet mindenkit, aki lektorként, fordítóként és más minőségben részt vett e munka megjelentetésében.

Csikány Tamás

JOST DÜLFFER – MARTIN KRÖGER – ROLF-HARALD WIPPICH

VERMIEDENE KRIEGE

Deeskalation von Konflikten der Grossmächte zwischen Krimkrieg und Erstem Weltkrieg 1856–1914.

(R. Oldenbourg Verlag, München, 1997. 717 o.)

A történelem az élet tanító mestere, ez a jól ismert és sokat idézett latin mondás figyelmeztet minket arra, hogy a mai kor embere is sokat tanulhat az elmúlt idők történéseiből. A szerzők látszólag igen régi problémát választottak könyvük témájául. Ha tüzetesebben megvizsgáljuk a dolgot, rögtön szemünkbe ötlök, hogy manapság is mennyire aktuális ez a téma, hiszen a mai biztonságpolitikai környezetben, különösen Európa keleti, délkeleti felében (de a világ más részein is) számolnunk kell a válsághelyzetek, fegyveres konfliktusok kialakulásával. Azok elkerüléséért, illetve békés eszközökkel történő megoldásáért a felelősen gondolkodó politikai,

katonai vezetőknek bizony mindent el kell követniük.

A krími háború befejezésétől az első világháború kirobbanásáig eltelt közel hat évtized folyamán számos fegyveres összetűzés, háborús konfliktus alakult ki az ez idő tájt a világ vezető régiójának számító Európában, illetve az itteni nagyhatalmak felségterületét képező ázsiai, afrikai, amerikai, óceániai térségben. A nagyhatalmak diplomáciai erőfeszítéseinek köszönhetően a háborúval fenyegető válságok egy része azonban békés, politikai úton oldódott meg, noha jó néhány esetben került sor a szembenálló államok haderőinek vagy azok egy részének

felvonultatására. Nem volt ritka, hogy egy harmadik közvetítő hatalom segítségét vették igénybe a felek. Egyes esetekben a XIX. század második felében kialakuló szövetségi rendszerek, koalíciók is nagy szerephez jutottak a válságkezelésben. Gyakran ugyanis szövetséges partnereik érdekeivel azonosulva kötelezték el magukat az együttes fellépésre és gyakoroltak határozott nyomást (akár fegyveres erő bevetését is kilátásba helyezve) az ellenségnek tekintett országra vagy országokra.

A kötetben található tanulmányok a válságok főként politikai és diplomáciai vetületeit domborítják ki, bennük sok angol, francia, német nyelven írt eredeti idézet található. A szerkesztők 33 olyan krízist választottak ki a fent említett időszakból, melyek akár a nagyhatalmak közötti háborúvá is szélesedhetnek volna, és amelyekben több állam is érintkezve volt valamilyen formában.

A bevezetésben Jost Dülffer az 1853–1856-os krími háború valamint az 1914 között lezajlott háborúkról ad átfogó ismertetést. Elemzi a XIX. század végére kialakult nagyhatalmi rendszert. Különösen fontos és akut problémaként említi az ún. keleti kérdést, azaz az Oszmán Birodalom belső megreformálásának szükségességét. Felsorolja az európai és a többi kontinensen a múlt század második felében végbement meghatározó konfliktusokat. A harminchárom kiválasztott válság jellemzőit és azok osztályozásának kritériumait táblázatban foglalja össze, kezelésük módjait nyolc pontba szedve állapítja meg.

Úgy vélem elegendő, ha a továbbiakban csupán a fejezetek címeit sorolom fel, hiszen azok egyértelműen utalnak a tartalmukra, és kizárólag ott fűzök hozzájuk kiegészítést, ahol az feltétlenül szükséges.

Az első fejezet címe „Félelem a második fronttól. Az 1859-es itáliai háború mint európai válság”.

A második téma címe „Szabadkereskedelem és pótfegyverkezés. Két nem azonos eszköz hatása az 1859–1861-es brit-francia krízis során”. A III. Napóleon fegyverkezése nyomán kialakult angol aggodalmakat tárgyalja, amelyek az észak-itáliai területek hovatartozása és az Oszmán Birodalom kiterjedésének kérdésében csúcsosodtak ki.

A harmadik témakör a „Harcolunk érte a halálig. A Trent-affér 1861-ben. Anglia presztízse az Unió öntudata ellen” címet viseli. A

válság lényege röviden az volt, hogy a TRENT angol postagőzöst egy észak-amerikai hadihajó feltartóztatta és az annak fedélzetén tartózkodó két déli politikust az amerikai hajó kapitánya őrizetbe vette.

A negyedik fejezet címe „Napóleon mexikói kalandja. A francia–amerikai konfliktus Mexikó miatt 1862–1866.”

Az ötödik témaegység címe „Politikáról beszélünk nem emberiségről! Európa és a lengyel nemzeti felkelés 1863-ban.”

A hatodik témakör az „Egy szövetségi rendszer értékéről. Az 1863–1864-es Schleswig-Holsteinért folyó háború európai keretei” címet viseli.

A hetedik téma címe „Támogatás vagy megdöntés. Az európai hatalmak és az Oszmán Birodalom a Krétai krízis során 1866–1867-ben”. Lényege, hogy 1866-ban Kréta keresztény lakói felkeltek a török uralom ellen, amelyet török megtorlás követett.

A nyolcadik fejezet címe „Egy német ügy. Előretékinő válságkezelés az 1866-os porosz–osztrák háború előtt és után”. Ismerteti az európai hatalmak kötérlúzását, eltérő álláspontjait a német egység kérdésében.

A kilencedik téma a „Biztosítani a nyugalmat. Az ellenőrzött válság Luxemburg miatt 1867-ben” címet kapta. Az említett krízis Franciaország és Poroszország között robbant ki a hercegség hovatartozása miatt.

A tizedik téma az „Elkülönülő konfliktusok. A német–francia háború és a Fekete-tenger kérdése 1870–1871-ben” címet viseli.

A tizenegyedik fejezet címe „Bismarck provokációja az egyensúlyról. Az 1875-ös Krieg in Sicht válság”.

A tizenkettedik témaegység az „Orosz taktikázás és brit erőpolitika. Válságdiplomácia és az orosz–török háború 1877–1878-ban” címet kapta.

A tizenharmadik fejezet címe „Egy példa az egyidejűségre. Katonai eszkaláció és diplomáciai deeszkaláció a 1881-es Tuniszi-válságban”. 1881-ben a franciák megszállták Tuniszt és ez főleg az olaszok ellenkezését váltotta ki.

A tizennegyedik témakör címe „Pénzügyi válságok és megszállás. A nagyhatalmak és Egyiptom 1875–1885”. Az egyiptomi brit uralom ellen a németek és a franciák tiltakoztak ebben az időszakban.

A tizenötödik témaegység „A periféria

terhe. A szamoai tartós válság 1879–1899 között” címet viseli. Ez a krízis Németország, Nagy-Britannia, valamint az Egyesült Államok között robbant ki Szamoa birtoklása kérdésében.

A tizenhatodik fejezet címe „Nagy-Britannia az ausztrál szubimperializmus és a német gyarmati törekvések között: Új-Guinea 1883–1885”.

A tizenhetedik téma a „Hidak Kína felé. A brit-francia konfliktus Burma ürügyén 1883–1885” címet viseli.

A tizennyolcadik fejezet címe „Szárazföldi expanzió kontra tengeri stratégia. Hindukus és Port Hamilton. A brit–orosz konfrontáció Ázsiában 1885”.

A tizenkilencedik témakör „A kés élen táncoló európai rendszer. Az 1885–1887-es háborús veszély” címet viseli. Ezekben az években a világ különböző régióiban (Tunéziában, Egyiptomban, Kelet-Ázsiában, a Balkánon Bulgáriában, valamint a francia–német ellentét Európában) vezethetett volna akár egy nagyobb háborúhoz.

A huszadik fejezet címe „Versenyfutás a Felső-Nigerig. A francia–brit konfrontáció Nyugat-Afrikában 1890–1898-ban”.

A huszonegyedik téma „Az ütköző Délkelet-Ázsiában. Sziám az angol és a francia érdekszféra között 1893” címet kapta.

A huszonkettedik témakör címe „A búrok, a császár és a német–brit kapcsolatok a Transvaal-kérdésben 1895–1896”.

A huszonharmadik fejezet „Az ugródeszka a Csendes-óceánon. Az amerikai–japán ellentét Hawaii annexiója miatt 1897” címet viseli.

A huszonnegyedik téma címe „A német hely a nap alatt. Az ellentét Kiaucsou elfoglalása miatt 1897–1898.”

A huszonötödik fejezet az „Idegek háborúja Fashodánál. Az angol–francia konfrontáció Szudánban 1898” címet kapta.

A huszonhatodik témakör „A háború Németországgal küszöbön áll. Német–amerikai kardesortetés Manila előtt 1898” címet viseli.

A huszonhetedik fejezet címe „Nagyhatalmi konfliktusok a nyugati féltekén: az 1902–1903 telén lezajlott venezuelai válság példája”.

03 telén lezajlott venezuelai válság példája”. Annak lényege az volt, hogy Németország, Nagy-Britannia, Olaszország hajói különböző gazdasági sérelmek miatt blokádnál vették a venezuelai partokat.

A huszonnyolcadik téma címe „A Német Birodalom európai konfrontációs irányzata. Az első marokkói-válság 1905–1906.”

A huszonkilencedik téma a „Sárga veszedelem, sárga sajtó és háborús félelem: Roosevelt kormányának válságmenedzselése San Francisco és Tokyo között, 1906–1908” címet viseli. San Franciscóban a helyi hatóságok úgy döntöttek, hogy külön iskolákat nyitnak az ázsiai bevándorlók gyermekeinek, ami 1906-ban válságot robbantott ki. Ez érintette a Japánból Kaliforniába történő bevándorlást, ráadásul mindkét ország sajtója szította az indulatokat.

A harmincadik fejezet a következő címet kapta: „Egy még éppen kiszámítható kockázat. A bosnyák annexiók krízis 1908–1909”. Bosznia-Hercegovina 1908. október 6-án bekövetkezett osztrák–magyar annektálásának, valamint az annak nyomán kirobbant nemzetközi válság következményeit mondja el.

A harmincegyedik témakör címe „Gyarmatszerzés mint vereség. A második marokkói válság 1911”.

A harminckettedik téma a „Ne legyen szerb kijárat az Adriára. Brit–német békevonat 1912-ben” címet viseli. Ebben a fejezetben az Oroszország és az Osztrák–Magyar Monarchia között Szerbia balkáni terjeszkedése kérdésében kirobbant konfliktusról van szó.

A harmincharmadik fejezet „Az utolsó konfliktus a katasztrófa előtt. A Liman von Sanders válság 1913–1914” címet kapta. Ez a krízis azért alakult ki, mert a cári Oroszország rossz szemmel nézte Németország részvételét a török haderő újjászervezésében.

A szerzők a kötet megjelentetésével már régóta meglévő hiányt pótolnak, a mű elolvasását a korszakkal foglalkozó kutatóknak feltétlenül ajánlom.

Balla Tibor